

HISTORIER FRA RISSKOV

**Spejderhytterne
på Fortevej**

Udsendt af Grundejerforeningen Vejlbj Fed foråret 2018

Spejderhytterne på Fortevej

-især det på nummer 114

For enden af Fortevej i Risskov, mere præcist nummer 114, ligger et hus med udsigt ud over Bugten. Det ser gammelt ud, sådan som det ligger der forskønnet med trykimprægnerede brædder rundt om den gamle bygning. Over rygningen ses en skorsten midt mellem de afvalmede gavle og teglhængte røde tag. I en form for tilbygning er der opsat bogstaver hvorpå man læser "Risskov Piger". Det er sidste hus før vandet. Det hævdes at være opført i 1849, men det skal dog ikke afprøves her, men det er sikkert det ældste hus i området. Med

fælles tilkørsel rummer matriklen også roklubben Skjold, der her har et bådhus. Mange undrer sig over, hvordan det er muligt at have en spejderhytte her på nogle af byens meget dyre grunde omgivet af store "liebhavervillaer", som en ejendomsægler ville udtrykke det.

Området benævnes også officielt Bellevue Strand, og er et yndet sted for badegæster om sommeren, og på andre årstider for hundelufftere og friluftsmennesker, hvis mål er en rask tur langs den smukke kyst. Lokale folk hævder, at huset går under navnet "Dra-

kenbergs Hus". Her holder Risskov Piger til, en velfungerende pigegruppe under Det Danske Spejderkorps. Lidt mere end 100 aktive og friske spejderpiger i alderen mellem 6 og 20 oplever her spejderlivet under ledelse af frivillige, unge ledere. Når man selv gennem mange år var "gul spejder", som det hed i 1960'erne, bliver nysgerrigheden vakt. "Spejd ved Stranden", hvad er det?

Der skal nu ikke mange undersøgelser til, før man bliver opmærksom på, at pigespejderne ikke er alene på stranden, for på den anden side af Fortevej ses endnu en spejderhytte i en mere traditionel spejderarkitektur, et norsk bjælkehus. Her holder 1. Risskov Drengegruppe til. Selv taler man om, at stranden næsten ligger i hyttens baghave, samt at man har egen bålplads. Foran hytten, der er næsten skjult under høje træer ses endnu en bebyggelse med røde bygninger: Risskov Roklub står der på skiltet, og adressen er Fortevej 107. Det er en klub for motion og roning, og med den placering er der direkte adgang til vandet og klubbens egen bådebro. Man har inriggerbåde og kajaker velegnede til ture på Bugten.

Bellevue Strandpark kalder VisitAarhus stedet her 4 kilometer nord for byens centrum. "Det er stranden for dig med de sarte fødder, da der er meget få sten i vandet", som det malende forklares på den officielle hjemmeside.

Her er også en stor parkeringsplads, en kiosk og toiletter, og så har stedet fået tildelt "det blå flag i 2017", en garanti for høj vandkvalitet. Det er kort og godt et område, der giver plads til unges fritidsaktiviteter.

Fortevej?

"Adressens" første stavelse Fortevej er en oprindelig betegnelse for den drivevej, der førte fra gårdene i landsbyen til de almindelige græsgange i bymarkens udkant. Forten var almindeligvis ret bred og ofte indhegnet med gærder til begge sider. Kaster man et blik på et af de gamle kort, f.eks. det fra 1875 over Vejlbj, så fremgår det, at der fører en vej netop fra landsbyen ned til stranden, hvor bønderne i den

stjerneudskiftede landsby endnu ofte havde en strimmel sandjord, hvor kreaturerne kunne græsse, og man måske kunne hente lidt hø. Fra omkring 1900 blev flere af jordene her solgt fra af bønderne, og grundlaget for det vi kender i dag, tog sin begyndelse. Det var nu ikke helt frivilligt, at den udvikling tog fart. Sognerådet i Vejlbj gjorde hvad det kunne for at begrænse udviklingen, da adskillige medlemmer frygtede, at de husmænd, der flyttede ned til Fedet næppe ville kunne klare sig økonomisk, hvorefter kommunen nødvendigvis måtte hjælpe. Ganske vist disponerede kommunen siden 1877 over en fattiggård på Vejlbj Mark, men den havde også et formål: Undgå at komme her! Klar dig selv!

Det var endnu gårdmænd og håndværkere, der styrede udviklingen fra den gamle landsby. Småhuse dukkede dog efterhånden op på Fedet på trods af sognerådets modvilje, siden fulgt af sommerhuse, der i dag erstattes af villaer og helårsbeboelse. Forinden var områdets "hovedgade", Nordre Strandvej anlagt med en smule hjælp fra sognerådet bl.a. i form af et par læs sand og nogle brædder til at afgrænse vejen

Flere steder i spejderhytten finder vi "hilsner" til Drakenberg.

med. Det kan der læses om i de kommunale forhandlingsprotokoller.

Kortet fra 1875 viser, hvordan Fedet, der på kortet et stavet "Fjedet" var opdelt, og her lå de rå rammer for vor tids fed. Heldigvis var det sådan, at noget af jorden var i en så dårlig "bonitet", at det var usælgeligt og derfor endte på kommunale hænder. Fra den 7. marts 1929 ændrede kommunen navn fra Vejlbj Kommune til Vejlbj-Risskov Kommune og engagementet i Fedet blev nu et helt andet. Forinden var store arealer blevet købt af Fedets pioner, tildklarerer Aage Berg, der senere solgte og udstykkede ganske meget i området.

En af køberne var skibsprovianteeringshandler Sophus E. Johnsen, der købte, solgte og forærede adskillige huse og grunde i området. Han gik også under navnet Drakenberg Johnsen, 1869-1950, da han konstant kæmpede for at synliggøre den gamle norskfødte danske sømand, der skulle være født i 1626 og først døde, da han havde levet i 145 år. En meget egocentrisk mand, hvis historie ikke skal behandles her, men alligevel er han af stor betydning for vores spejderpiger, for i en årrække ejede Johnsen det hus, hvor pigerne i dag samles, og her havde han indrettet et museum for sin helt, Drakenberg.

Han havde som berørt ejet adskillige ejendomme i området og var kendt for at belægge dem med servitutter. De måtte eksempelvis "ikke sælges eller overdrages til Frelsens Hær, og der måtte ikke drives støjende eller lugtende virksomhed, ligesom der på grunden ikke måtte drives hønseri eller kaninavl" for blot at pege på nogle af de servitutter, han pålagde jord og ejendomme. For vores historie er det nok så interessant at nævne, at Johnsen var en stærk agitator for søspejderne.

I 1950 døde Sophus Emil Johnsen, der var hans fulde navn, men da var de mange penge, han havde tjent i sit liv borte, og spørgsmålet rejser sig derfor. Var han da endnu ejer af huset for enden af Fortevej?

Det er flere steder fremført, at der

var en voksende modstand mod "Drakenberg dillen". Det skulle være forklaringen på, at Kommunen købte "Drakenberg Musæet" på den anden side af Fortevej, for at udslette ethvert spor af Drakenberg-Dillen", som lektor

Ragnar Knudsen udtrykker det i bogen Vejlbj-Risskov gennem tiderne, der udkom i 1955. Han havde haft sæde i sognerådet fra midt i 1920'erne, og må vel nok opfattes som en pålidelig kilde. Han havde selvfølgelig også set og kendte den store figur af Christian J. Drakenberg, der i 1927 blev opstillet ved Risskov Badehotel på initiativ af Johnsen.

Et opslag i Vejviseren fra 1948 afslører, at ejeren af Fortevej 114 ikke længere var Johnsen, men Vejlbj-Risskov Kommune, der havde flere lejere boende. Én i

stueetagen og to lejere på første-sal, en chauffør og et postbud. Endnu tænkte ingen på, at stedet kunne være velegnet for unge spejdere.

Et spejderhus

I kommunens byggesagsregister ligger en ansøgning dateret 2. august 1951. Her ansøger man om lov til at opføre en barak på matrikel 7a på godt 61 m². Materialerne hertil stammede fra

Drengespejdernes hus blev finansieret således:

Tilskud fra kommunen	40.000 kr.
Indsamling fra forældre m.fl.	16.050 kr.
Spejderens indsats/salg af juletræer mm	6.600 kr.
Eget arbejde	10.000 kr.
Lån	15.605 kr.
I alt	88.255 kr.

en svensk "skovhytte", der var stillet til rådighed af kommunen. Arkitekten bag projektet var P.

Wohlert, der havde kontor For-tevej 36. På den vedlagte tegning til ansøgningen ses et par hytter adskilt af læbeplantage. Den ene til pigespejderne den anden til DUI (De Unges Idræt, social-demokratisk ungdomskorps) og drengespejdere. Bygningsarkivet er ikke imponerende, men endnu en søgning viser, at projektet blev realiseret. Det blev til to barakker. En til pigerne, og en til drengene. Begge blev placeret på den modsatte side af Drakenbergs hus. Den simple tegning viser, at hytterne hver fik et lidt større "opholdsrum" og et patruljerum samt et mindre rum, der blev betegnet "depot". Drengenes bygning var tilsvarende.

Hytten kunne opvarmes med en brændeovn, og over taget viser tegningerne da også en skorsten. En hilsen herfra, er det sidste der ligger i byggesagsarkivet: en skorstensattest fra 1967 på ejendommen på 27 kroner synes at have været den sidste regning, før

ikke blot pigerne, men også drengene kunne flytte og forlade de hytter, som formanden for Vejlbyskov Kommunes ungdomsnævn, Rolf Haugstrup, karakteriserede som "for dårlige". Der havde været arbejdet med flere løsninger, herunder en fælles hytte for

dreng- og pigespejderne, men det var igen opgivet. Et samarbejde mellem forældre og sogneråd, personificeret af Rolf Haugstrup, førte frem til, at der måtte skabes andre løsninger. Hos drengene en ny norsk hytte, og til pigerne så man en mulighed i Drakenbergs tidligere "museum".

Indsamlingen fra forældrene havde bl.a. bestået i salg af såkaldte "Aktier" på 50 kroner stykket, forsynet med en helt særlig tilføjelse nederst på aktiebrevene, at "de ikke kunne omsættes, ikke forrentes og aldrig indfries".

Der havde været en imponerende opbakning til drengenes bjælkehytte. Da den blev indviet den 27. maj 1967 udgav 1. Risskov Trop "Spejder Avisen", der var betalt af utallige annoncer fra områdets handlende sammen med et par oplysende artikler om projektet samt en informativ artikel om "hvad en ulveunge var for noget" skrevet af en mangeårig ulvemor og ulvefører. På bagsiden af den 8-sidede avis havde divisionschefen Aage Møller kaldt sin artikel "Hvad vi vil...". Han ville gerne fastslå at spejderbevægelsen var andet end en "noget med bulehat, bare knæ og højst en god gerning om dagen". "Det er det også", fortsatte han, "men det er mere end det! Spejderbevægelsen er et anerkendt pædagogisk system tilpasset forskellige trin og afpasset forskellige aldersklasser".

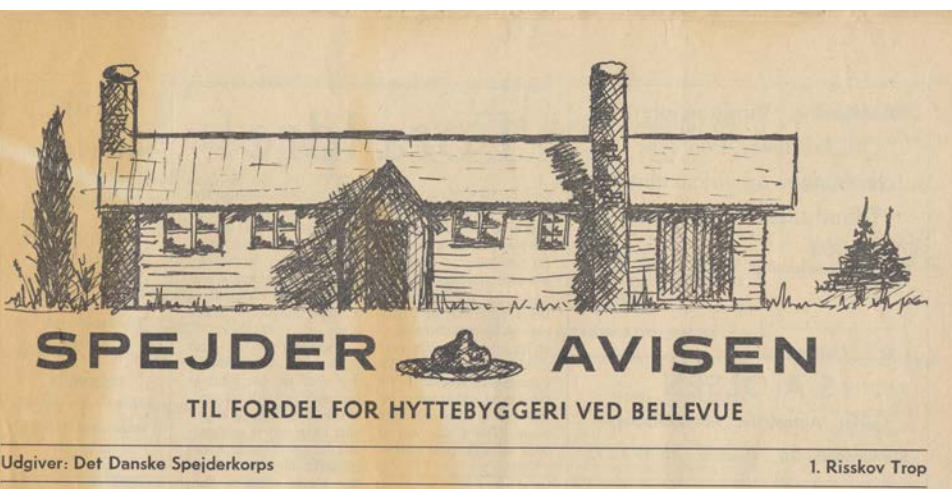
For pigerne blev løsningen Drakenbergs gamle hus på den modsatte side af Fortevej, men da havde troppen allerede adskillige år på bagen.

Blå pigespejder

5. marts 1944 dukkede den første pigespejdertrop op i Risskov. Besættelsen var en forklaring herpå, for selvfølgelig havde der været pigespejdere tidligere. Besættelsestidens udgangsforbud og trafikbegrænsninger havde ganske enkelt betydet, at pigerne ikke længere kunne tage ind på Østbanetorv for at deltage i spejderaktiviteter.

1. Risskov blev derfor udskilt som en selvstændig spejdertrop. I de første år blev møderne afholdt i hjemmene, senere i den nævnte mindre hytte. Det var populært "at gå til spejder", og i 1957 blev troppen delt i en 1. og 2. Risskov.

Pladsproblemerne voksede, og utilfredsheden med løsningen fra 1951 var stigende og førte derfor til flere henvendelser til kommunen om hjælp. Måske har spejderne været opmærksomme på den kommunale ejendom nederst på vejen, men fortsat lejede kommunen Drakenbergs hus ud til private, sådan som det fremgår af Vejviserne. Der skulle gå endnu nogle år, før det gamle hus blev ledigt og kunne få et nyt formål.

"Mødet startede klokken 16, men Anette og Vibeke var kommet kl. 15,30, og derfor var de helt blå i hovederne af kulde. Så gik vi ind og diskuterede hvad for et land vi ville være til Thinking Day. (En velgørenhedsdag, som afdelingen selv beslutter. Datoen er Robert Baden-Powels fødselsdag – og i øvrigt også hans hustrus) Så snakkede vi mad, ymer leverpostej osv. til vores Soringtur, og bagefter det skulle vi skrubbe gryder, som Påfugler ikke havde fået gjort. (grissebasser). Kl. 17,15 drak vi te og spiste mine super, lækre, dejlige, pragtfulde, osv. træfler.

Vi ryddede op kl. ca. 17,45 – og så gik vi hjem,

Med Påf-hilsen, Henriette".

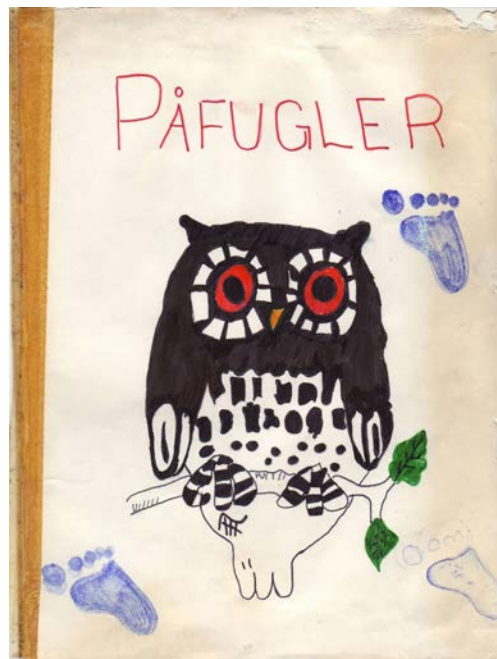
3. september 1967 kunne man tage Sophus "Drakenberg" Johnsens gamle sommerhus i besiddelse. Huset var nedslidt og senere fulgte en støtte til renovering fra kommunen, vist nok af samme størrelse som den, drengene havde fået til deres nye hytte: 50.000 kr. nu fra Aarhus Kommune, som Vejlbyskov kommune i 1970 var blevet

en del af i forbindelse med den store kommunalreform.

Spejderliv

Spejderhuset indeholder en stueetage samt en første sal, som man kommer op til gennem en stejlt trappe. Heroppe under taget er der indrettet nogle mindre rum, der er hyggeligt dekorerede og forsynet med simple møbler. Ideelle til småmøder eller til opdeling af patruljer. Her ses også spejderhusets lille køkken.

I underetagen er der et større rum med plads til flere og mere krævende aktiviteter. Et enkelt toilet er der også blevet plads til samt et lille depotrum, hvor der opbevares en række ældre dagbøger fra spejderpiger, der i dag er blevet voksne og måske har børnebørn i

spejderalderen.

Et patruljemøde hos Påfuglepatruljen i februar 1974 giver et lille indtryk – ikke blot af skrivefærdigheden hos den unge spejder – men også af indholdet i et sådant møde:

Møde efter møde fastholdes i dagbogen sammen med omtaler af mindre hytteture og ikke mindst sommerlejren, der af mange blev anset som spejderlivets store højdepunkt, får omtaler. Selvfølgelig blev de ikke mindre af, at turen måske gik til udlandet.

I den lille protokol er der også blevet plads til at indklæbe en duplikeret lejravis fra sommerlejren, der bl.a. indeholder et program for tirsdag 29 juni 1976:

- Kl. 7,00 Morgenvækning**
- Kl. 7,30 Morgenmad og oprydning**
- Kl. 9,00 Morgensamling**
- Kl. 9,15 Lejrsport færdig**
- Kl. 12,00 Frokost**
- Kl. 13,00 Patruljefri**
- Kl. 14,00 O-løb**
- Kl. 17,30 Madlavning**
- Kl. 20,00 Tropslejrball**
- Kl. 21,00 Krig**
- Kl. 23,00 Ro**

Punktet krig kræver en vis forklaring. Her var vedlagt en duplikeret side, der orienterede om et midnatsspøgelse i klosterruinen.

Under lejrsport skulle pigerne etablere en lejr med brændeskjul, køkkenbord, bålsted og endelig

hørte det med, at der skulle opstilles støvlepinde. Det sidste var en vigtig detalje, for det sikrede tørre støvler og orden i fodtøjet.

O-løbet var ornitologinspireret med portrætter af fugle, der skulle genkendes. Aftensmaden bestod den dag af "boller i karry og ris".

Under lejrålet, skriver spejderpigen Charlotte, viste pigerne deres røde og brune pletter frem, og så tilføjede hun at det "brune måske gik væk, når man bliver vasket". Efter den bemærkning fortsatte hun med tre gange ha-ha-ha. Klokken 23 skulle der være ro i lejren – og det var der så. Træthedden havde naturligt meldt sig.

Dag for dag under den ugelange spejderlejr, fik patruljerne udleveret et duplikeret program, og en af dagene var der også indlagt en såkaldt hike, og den dag var

det "dødvart", hvorfor flere af pigerne forsyndede sig med en vandmelon hos en købmand. "Den åd vi på vejen", som det er noteret. Det er Signe, der har haft ansvaret for dagens referat. Natten var tilbragt i bivuak.

Lørdag var der lejrnedbrydning og om aftenen patruljelejrball med pandekager.

Søndag var afrejsedag, og som Charlotte igen skriver, "nu skulle vi forberede os på at slæbe alle rafterne ud på raftelageret, men nogle franske spejdere meldte sig som aftagere af dem, HURRA!"

På turen hjem i toget, drak vi kakaomælk og folk sang og skrålede. Og som hun fortsætter, "da vi kom ind på Aarhus Bane-gård tror jeg, at alle allerede glædede sig til næste sommerlejr".

Med Påf-hilsen, Charlotte.

"Susanne rullede standeren ud. Vi er to ny blåmejsjer, Jette og Ulla. Vi lavede julegaver færdig, sang og legede". Det er skrevet med en blyant, der trængte til en kærlig behandling. Men meningen og betydningen af de vigtige informationer fra den lille blåmejsje Else er den samme".

Med Mejssehilsen, Gult kuld.

"Da alle var kommet, sang vi god-dag og jeg rullede standeren ud. Så skulle vi lave kuld-kvaster og derefter skulle vi lave skuespil, som vi viste for de andre. Bagefter rullede jeg standeren ind og vi trådte af".

Med mejssehilsen, Inga, rødt kuld.

Året fortsatte med patruljeaftener, divisionsturnering og meget mere. Fortsat er dagbogen fyldt med referater, hvor det er tydeligt, at de unge er dybt imponeret over de muligheder, der pludselig havde åbnet sig med tidens spritpenne: Hver anden linie sin farve. "Vi var ni personer i ét telt, vi kunne næsten ikke vende os". Situationen er gengivet med en lille tegning i dagbogen.

Selvfølgelig skulle de mindste i flokken søge at efterligne de større i patruljerne. I skabet er der opbevaret en lille dagbog indbundet i et stykke lærred og forsynet med et smukt korsstingbroderi:

2. Risskov Flok og herunder med en broderet spejderpige i blå uniform udført i korssting med en buket blomster i hånden og med fødderne dybt begravet i et blomsterflor. Den starter i september 1971:

Modernisering af spejderhuset

Der er gået mange år siden den sidste spejderhilsen fra rødt kuld. Spejderne har gjort, hvad de kunne for at udnytte hytte og grund bedst muligt. Der er anlagt bålpladser, skabt næsten beskyttede pladser, hvor børnene kan lære kunsten at benytte en økse i små indhegninger. Der er opstillet borde og bænke, og fortsat ligger spejderhytten fint beskyttet ud mod standen af bevoksning, hvorfor stedet næsten ligger som en "helle" midt i den populære strandparks areal.

Huset har naturligvis mærket de mange aktiviteter. Indvendigt er det slidt og naturligvis præget af de mange år i forreste række mod Bugten. Der arbejdes derfor aktuelt på en ombygning af den gamle hytte. Der er udarbejdet en projektbeskrivelse, der igen er opdelt i en række enkeltprojekter med et samlet budget på 800.000 kr. incl. moms.

Projektbeskrivelsen virker gennemarbejdet og gennemtænkt og konstant har arbejdsgruppen været opmærksomme på, at huset skulle tjene mange formål og ofte rumme mange på én gang. Prospektet,

der er sendt sammen med ansøgninger om støtte er på 13 sider med fine tegninger, der eksempelvis viser husets gavle set fra de fire verdenshjørner sammen med planer for nyindretning af de to etager med bl.a. fire patruljerum på første sal og mini/juniorrum i stueetagen. Her er indgangen fastholdt ligesom vindfang/havestuen ud mod haven.

Der er således næppe tvivl om, at huset efter modernisering vil skabe ideelle rammer for den ønskede spejderaktivitet. Her sker meget, og tropssommerlejren 2018 er allerede på plads. Den går til Irland.

I spidsen for aktiviteterne står en aktiv forældrekreds med en formel bestyrelse på tre medlemmer samt en udvidet forældrebestyrelse også benævnt udvalgsmedlemmer, som der kan træk-

SPEJDERHYTTERNE PÅ FORTEVEJ

kes på til konkrete opgaver.

Mikroer, minier, juniorer, trop og klan fortjener, at bestyrelses projekt til modernisering af Sophus E. Johnsens gamle Drakenberg-museum realiseres.

Det gamle spejderhus

Kan det nu betale sig at renovere et så gammelt hus for de mange penge? Et opslag på de kommunale registre oplyser, at huset tilhører Aarhus Kommune samt at adressen Fortevej 114 A er vurderet til i alt 18.1 millioner kroner, grunden alene til 12.8 millioner. Det siger sig selv, at en husleje, på sådan et sted, kan en spejdergruppe ikke betale. Nu stilles hus og grund i stedet til rådighed af Aarhus Kommune, der til gengæld kræver, at huset udnyttes effektivt, hvilket indebærer, at udnyttelsen skal dokumenteres. Med den kommunale opbakning er det lykkedes for bestyrelsen for spejdergruppen, at sikre det beløb, der skal til for at modernisere

og tilpasse den gamle Drakenberghytte til en ny tid.

For de kommunale politikere indebærer ønsket om moder-

nisering naturligvis en række principielle drøftelser. Nogle kunne måske ønske at kapitalisere grunden, mens andre ser store muligheder i en eventuel udvidelse af hele strandparken, atter andre kunne drømme om flere parkeringspladser, cykelstativer eller offentlige toiletbygninger her for enden af Fortevej. Atter andre synes det er morsomt med den gamle spejderhytte med minderne om Drakenberg og skibshandler Johnsen og herunder hele historien om udviklingen af den del af kommunen fra et sted for husmænd og kreaturer på græs til et attraktivt villaområde. Støtten fra kommunen hviler heldigvis på det grundsyn, at det dejlige sted skal være åbent for offentligheden, for spejdere, eller folk, der ønsker at ro eller blot at gå tur eller bade. Kort og godt nyde den nære tilgang til Aarhusbugtens bedste badestrand.

Når man som borger følger og ser engagementet i spejdergrupperne på Fortevej, så kan man naturligvis ikke ønske sig noget bedre, end optimale rammer for de unges aktivitet. Det fremmer også forældrenes engagement i alt det, der foregår omkring spejderhytterne på Fortevej.

Tekst:

Henrik Fode
Historiker